

■ ■ ■ STEINAR HOLDEN:

Konkurransesevne, lønnsdannelse og kronekurs*

Et meget høyt kostnadsnivå, med bakgrunn i høy lønnsvekst og en sterk krone, har skapt store vansker for konkurranseutsatt sektor. Lønnsomheten er dårlig, investeringene lave, og en rekke bedrifter har flyttet, eller vurderer å flytte, deler av virksomheten til andre land. Ekspertutvalget for konkurranseutsatt sektor, som ble oppnevnt av regjeringen Bondevik i november i fjor, argumenterer i sin rapport «Konkurransesevne, lønnsdannelse og kronekurs», NOU 2003: 13;¹ <http://odin.dep.no/fin/norsk/publ/utredninger/NOU/006071-020004/index-dok000-b-n-a.html>, for at en god utvikling krever en kraftig forbedring av konkurransevnen. Lønnsveksten må ned, og det vil gi rom for lavere rente og svakere krone.

Innledning

Bakgrunnen for at utvalget ble satt ned var at høy lønnsvekst gjennom flere år, og en styrket krone siden mai 2000, hadde ført til en kraftig svekkelse av konkurransevnen. Målet i felles valuta økte lønnskostnadene for norske industriarbeidere med til sammen 16 prosent mer enn hos handelspartnerne i perio-

Steinar Holden er professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, og leder av ekspertutvalget for konkurranseutsatt sektor

den 1996-2002. Utvalget fikk et nokså spesifikt mandat, med fokus på lønnsdannelsen og beregninger omkring konkurranseutsatt sektor. Vi skulle ta utgangspunkt i retningslinjene for den økonomiske politikken som ble trukket opp i St.meld. nr. 29 (2000-2001), dvs den såkalte handlingsregelen for innfasing av oljeinntekter i finanspolitikken, og inflasjonsmålet for pengepolitikken. Utvalget ble så bedt om å vurdere

- hvilke konsekvenser og utfordringer retningslinjene for finans- og pengepolitikken innebærer for lønnsdannelsen.
- hva slags utviklingsbane for konkurranseutsatt sektor i årene framover som er forenlig med den økte bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet, og hvordan dette avhenger av hvordan oljeinntektene brukes
- om det er behov for tiltak som kan styrke konkurranseutsatt sektor og omstillingsevnen i norsk økonomi.

Utvalget besto av sjeføkonomer fra LO, YS, NHO, HSH, representanter fra Næringsdepartementet og Finansdepartementet, samt to uavhengige eksperter (Hege Torp og underteg-

nede). I denne kommentaren vil jeg redegjøre for noen av hovedpunktene i utredningen vår.

Utfordringer for lønnsdannelsen

Utviklingen de siste årene har avdekket nye utfordringer for lønnsdannelsen. Arbeidsmarkedet endres, blant annet utgjør industrien en stadig mindre del, og organisasjonsmønsteret splittes opp, noe som har ført til at mange har satt spørsmålsteget ved industriens ledende rolle i lønnsfastsettelsen. Omleggingen av pengepolitikken til et inflasjonsmål har medført at høy lønnsvekst nå møtes med høy rente. De siste to årene har høy rente bidratt til sterkere krone, som dermed har medført en ytterligere forverring av konkurransevnen overfor utlandet.

Utvalget understreker at lønnsfastsettelsen må realisere en nominell lønnsvekst som er mer på linje med utviklingen hos handelspartnerne, og i samsvar med inflasjonsmålet på 2,5 pst. Lavere lønnsvekst vil gi rom for lavere rente, noe som igjen vil bidra til svakere krone. Dermed kan den uheldige utviklingen reverseres.

Etter utvalgets syn er mulighetene for å oppnå en moderat lønnsvekst størst dersom en viderefører en koordinert lønnsfastsettelse. Internasjonale sammenligninger tyder på at arbeidsløsheten er betydelig lavere i land med koordinert eller sentralisert lønnsdannelse enn i land uten en slik koordinering. Gjennom koordinering kan partene i arbeidsmarkedet ta hensyn til at høy lønnsvekst for en gruppe av arbeidstakere vanligvis er til ulempe for andre grupper av arbeidstakere.

Utvalget argumenterer for at konkurranseutsatt sektor fortsatt bør forhandle først, slik at den kan fungere som et frontfag som setter rammene for de øvrige oppgjørene. I praksis har frontfaget stort sett vært verkstedsoverenskomsten ved forbundsvisse oppgjør og det bredere LO-NHO-området (rundt to tredjedeler av industrien) ved sentrale oppgjør. Fordi konsekvensene av høy lønnsvekst som leder til innstramning i pengepolitikken merkes sterkest i disse konkurranseutsatte sektorene, er insentivene til lønnsmoderasjon sterkest her. Dette taler etter utvalgets vurdering for at disse sektorene også framover bør være normgivende i lønnsoppgjørene.

Et av problemene ved frontfagsmodellen har vært at en betydelig del av lønnsveksten i frontfaget, ikke minst hovedparten av lønnsveksten for funksjonærene, skjer gjennom lokale forhandlinger, og derfor ikke har vært kjent når andre grupper forhandler. Utvalget sier derfor at hvis frontfagsmodellen fremdeles skal være normgivende i lønnsoppgjørene, vil det være nødvendig å inkludere de lokale forhandlingene, og spesielt funksjonærlønningene, på en langt bedre måte enn i dag. De lokale forhandlinger for funksjonærene og arbeidere i frontfaget må derfor avsluttes på et tidligere tidspunkt enn i dag. Dermed vil en ha mer informasjon om den samlede lønnsveksten i frontfaget når en forhandler i andre oppgjør. I tillegg vil det gi mindre risiko for at den økonomiske situasjonen og de økonomiske utsiktene endrer seg mellom lønnsforhandlingene for ulike grupper.

En annen problemstilling med frontfagsmodellen er en tendens til at andre avtaleområder overfører profilen fra frontfaget, f.eks. et bestemt kronetillegg, som med en annen fordeling av lavlønte innebærer en annen samlet ramme (dvs. prosentvis tillegg) enn i frontfaget. Utvalget understreker at det er rammen som skal overføres, slik at resultatet fra frontfaget ikke skal innebære føringer for profilen i andre avtaleområder.

Utvalget argumenterer for at det er nødvendig å styrke den geografiske fleksibiliteten i lønnsdannelsen innen offentlig sektor. Denne problemstillingen har vært lite omtalt i debatten

om norsk lønnsdannelse tidligere. En utredning som Erling Barth og Harald Dale-Olsen har gjort for utvalget, viser stor geografisk variasjon i lønnsforskjellen mellom privat og offentlig sektor. Det er først og fremst i noen fylker, særlig Rogaland, Hordaland, Oslo og Akershus, at lønningene er betydelig høyere i privat sektor enn i offentlig sektor, for grupper med samme lengde på utdanningen. Utvalget understreker at det er uheldig hvis manglende geografisk fleksibilitet i offentlig sektor bidrar til vansker med å holde på kvalifisert arbeidskraft i sentrale områder, samtidig som offentlig sektor får en lønnsledende posisjon i mindre sentrale områder, og på den måten bidrar til å øke kostnadene for konkurranseutsatte virksomheter som er lokalisert der.

Samspillet mellom lønnsdannelsen og penge- og finanspolitikken

Utvalget peker på at de nye retningslinjene for penge- og finanspolitikken innebærer flere endringer for lønnsdannelsen. For det første kan renten brukes mer aktivt for å motvirke konjunktursvingninger, og kan således bidra til å stabilisere utviklingen i samlet etterspørsel og samlet produksjon. Dette minsker risikoen for at et opphetet arbeidsmarked fører til vedvarende lønnsvekst som svekker næringslivets konkurransevne.

For det andre medfører overgangen fra valutakursmålsetting til inflasjonsmål trolig økte valutakursfluktasjoner. Større fluktasjoner i valutakursen innebærer større fluktasjoner i den kostnadmessige konkurransevnen, samtidig som sammenhengen mellom lønnsveksten og konkurransevnen blir mindre direkte og klar enn den var under regimet med stabil valutakurs. Siden hensynet til konkurransevnen har vært en sentral motivasjon for moderat lønnsvekst, særlig gjennom 1990-tallet, innebærer denne endringen en ny utfordring for lønnsdannelsen.

For det tredje innebærer overgangen til et inflasjonsmål en endring i reaksjonsmønsteret i den økonomiske politikken dersom lønnsveksten blir for høy. Det vil nå i større grad være pengepolitikken, og i mindre grad finanspolitikken, som må reagere for å

forhindre økt inflasjon. Lønnsvekst som er høyere enn hva som er i samsvar med inflasjonsmålet, kan lede til renteøkning, noe som vanligvis vil medføre en styrking av kronekursen. Styrket krone på toppen av økt lønnsvekst og økt rente innebærer at konkurranseutsatt sektor i større grad enn tidligere må bære byrden dersom lønnsveksten blir for høy.

I de senere år har det kommet en betydelig økonomisk faglitteratur som drøfter samspillet mellom lønnsfastsettelse og pengepolitiske myndigheter i økonomier med sterke fagforeninger. Et hovedresultat i denne litteraturen er at et regime der høy lønnsvekst blir motvirket gjennom stram pengepolitikk, kan virke disiplinerende på lønnsdannelsen. Under et inflasjonsmål vil pengepolitikken reagere raskere og kraftigere på høy lønnsvekst enn den gjør ved et mål om stabil valutakurs. Innføringen av et inflasjonsmål vil derfor kunne redusere lønnspresset og legge grunnlag for høyere sysselsetting og lavere arbeidsledighet på lengre sikt. Litteraturen bygger imidlertid på stiliserte modeller, og utvalget drøfter også en rekke forhold som i mindre grad er behandlet i denne litteraturen.

For det første innebærer de nye retningslinjene for pengepolitikken at samspillet mellom lønnsfastsettelsen og sentralbanken endres. Endringen i samspillet mellom pengepolitikken og lønnsfastsettelsen kan gi overgangsproblemer inntil alle aktørene er inneforstått med de nye rollene og sammenhengene. I en slik overgangsfase kan lønnsveksten bli høyere enn hva den vil være på lengre sikt.

For det andre er pengepolitikken i langt større grad enn tidligere blitt fremadskuende. Siden det tar 1 – 3 år før pengepolitikken har full innvirkning på økonomien, setter Norges Bank renten ut fra forventet inflasjon to år frem i tid. Dette betyr at renten i betydelig grad vil avhenge av hva Norges Bank *tror* lønnsveksten vil bli i år og neste år. Dette kompliserer samspillet mellom pengepolitikken og lønnsfastsettelsen. For å få et gunstig samspill med pengepolitikken, er det derfor viktig at partene i arbeidslivet innretter seg slik at de påvirker Norges Banks forventninger om den fremtidige lønnsveksten. Blant annet kan leng-

re tariffavtaleperioder gi større forutsigbarhet for pengepolitikken og dermed i større grad sikre en stabil rente- og valutakursutvikling. Utvalget ber derfor partene i arbeidslivet vurdere en slik forlenging. Det er bare dersom lønnsmoderasjonen også blir forventet av Norges Bank, at den vil ha full virkning på rentesettingen.

For det tredje kan de mer langsiktige mulighetene for koordinering i lønnsfastsettelsen bli påvirket av endringen i det pengepolitiske regimet. Den mer direkte lønnsmodererende virkningen av et inflasjonsmål kan gjøre at det oppfattes som mindre viktig å ivareta institusjoner og ordninger som bidrar til koordinering. Dersom slike koordinerende institusjoner og ordninger ikke ivaretas, kan dette redusere mulighetene for å få til koordinert lønnsmoderasjon på lengre sikt. I så fall kan resultatet bli økt lønnspress og høyere arbeidsledighet. På den andre siden vil innføringen av et tallfestet inflasjonsmål innebære at lønns- og prisforventningene over tid vil være forankret direkte i inflasjonsmålet. Dette kan redusere problemene knyttet til at lønns- og lønnsveksten for industriarbeiderne og lønnsveksten for funksjonærene i frontfaget ikke er kjent i de påfølgende oppgjørene. Inflasjonsmålet er kjent på forhånd, og over tid må lønnsveksten tilpasses dette.

Utvalget oppsummerer drøftingen som følger (avsnitt 2.8). «I tillegg til å vurdere utviklingen i konkurranseevnen må partene ta hensyn til reaksjonsmønsteret i pengepolitikken når lønningene fastsettes. Hvis lønnsveksten blir for høy, vil Norges Bank normalt øke renten for å sikre at inflasjonsmålet oppfylles. Høyere rente vil føre til høyere ledighet som over tid vil få lønnsveksten ned. På lengre sikt blir derfor spørsmålet ikke om lønnsveksten vil komme ned, men hvilket nivå på ledigheten som er forenlig med en lavere lønnsvekst. En sentral utfordring for lønnsdannelsen er å bidra til at dette ledighetsnivået blir lavest mulig. Samtidig vil utvalget understreke at pengepolitikken må ta hensyn til at vedvarende store utslag i valutakursen kan innebære betydelige og langvarige realøkonomiske kostnader for konkurranseutsatt sektor, og etter hvert også for økonomien som helhet. Videre må

den pengepolitiske respons ses i lys av at lønnsveksten i økonomien fremkommer som et resultat av et samspill av en rekke ulike faktorer, og vil variere fra år til år.»

Enkelte kommentatorer har hevdet at utvalget har kritisert Norges Banks rentesetting. Utvalget har imidlertid ikke kommentert rentesettingen direkte, men har i noen grad drøftet hvordan pengepolitikken bør praktiseres. Påpekningen om at pengepolitikken må ta hensyn til virkningene av store utslag i valutakursen har bakgrunn i erkjennelsen av at sentralbanken av og til kan stå overfor en avveining mellom stabilitet i realøkonomien og inflasjonsmålet. En bør kunne tillate midlertidige avvik fra inflasjonsmålet, etter mitt skjønn også i forventet inflasjon to år frem, dersom den pengepolitiske innstramning som ville vært nødvendig for å forhindre et avvik kan gi store ubalanser ellers i økonomien. Også utsagnet om at lønnsveksten vil variere fra år til år er et argument mot en for aktivistisk pengepolitikk. Selv om lønnsveksten ett år skulle være høyere enn det som inflasjonsmålet tilsier, behøver ikke det nødvendigvis tilsi særlig innstramning i pengepolitikken. Det er betydelig usikkerhet om virkningene av pengepolitikken, og ikke minst om den fremtidige økonomiske situasjonen, og en kan risikere at en for aktivistisk pengepolitikk virker destabiliserende snarere enn stabiliserende.

Det er viktig å understreke at disse kommentarene ikke må tolkes så langt som at utvalget mener sentralbanken ikke skal reagere dersom lønnsveksten blir for høy i forhold til inflasjonsmålet. Det følger klart av mandatet for pengepolitikken at Norges Bank skal sikte mot lav inflasjon, og dermed må renten heves dersom lønnsveksten blir for høy. Spørsmålet er derfor ikke om for høy lønnsvekst normalt skal lede pengepolitisk innstramning, men om hvor sterk innstramningen skal være.

Utviklingsbane for konkurranseutsatt sektor og norsk økonomi

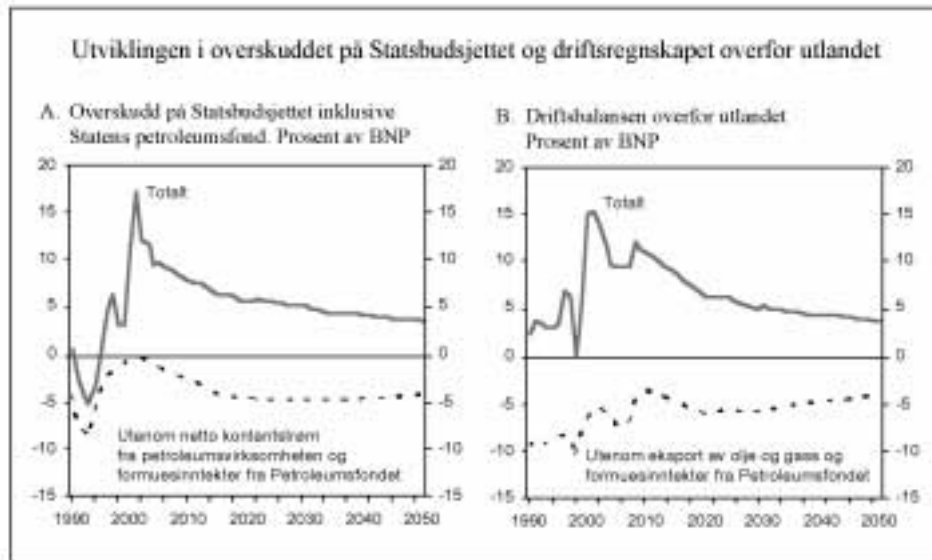
I offentlig debatt er innfasing av oljeinntektene blitt fremhevet som en viktig årsak til at industrien må reduseres kraftig i årene fremover. Dette vil skje gjennom at økt bruk av oljeinntekter

gir økt innenlandsk etterspørsel og et strammere arbeidsmarked, noe som vil drive opp lønns- og prisnivået og svekke konkurranseevnen. Dermed vil konkurranseutsatt sektor reduseres.

Det er liten grunn til å tvile på at bruk av oljeinntekter fører til høyere kostnadsnivå enn vi ellers ville hatt. Det skjedde imidlertid ikke noe markert skifte i bruken av oljeinntektene i og med innføring av handlingsregelen. Den økte bruken av oljeinntekter i perioden fram mot 2010 er begrenset, både absolutt og sett forhold til våre egne erfaringer over de siste 20 årene, jf. figur 1A. I de fleste årene på 1980- og 1990-tallet ble det brukt mer oljeinntekter (målt som oljekorrigert underskudd på statsbudsjettet som andel av BNP) enn det nå legges opp til i årene framover. Etter utvalgets vurdering er virkningene av den planlagte bruken av oljeinntektene blitt overdrevet i offentlig debatt. Dette bildet blir forsterket dersom vi ser på anslag for utviklingen i driftsbalansen overfor utlandet i årene fremover, se figur 1B. På grunn av høye oljeinntekter nå, vil overskuddet i følge anslagene være høyt i noen år fremover, for så å falle til rundt 5 pst. av BNP. Oljeinntektene muliggjør et underskudd på driftsbalansen utenom eksport av olje og gass og formuessinntekter fra Petroleumsfondet, men figur 1B viser at dette underskuddet i følge anslagene vil være noe mindre i tiårene fremover enn de var på 1990-tallet, målt som andel av BNP. Dersom en tar hensyn til at oljeinvesteringene var omtrent 5-7 pst. av BNP på 1990-tallet, men anslås å falle til rundt 2 pst. mot 2010, blir underskuddet utenom olje relativt stabilt. Størrelsen på underskuddet på driftsbalansen utenom olje kan ses som et mål på omstillingen fra konkurranseutsatt til skjermet sektor, og i følge disse anslagene vil behovet for videre omstilling som følge av økt eksportunderskudd utenom olje og gass være lite.

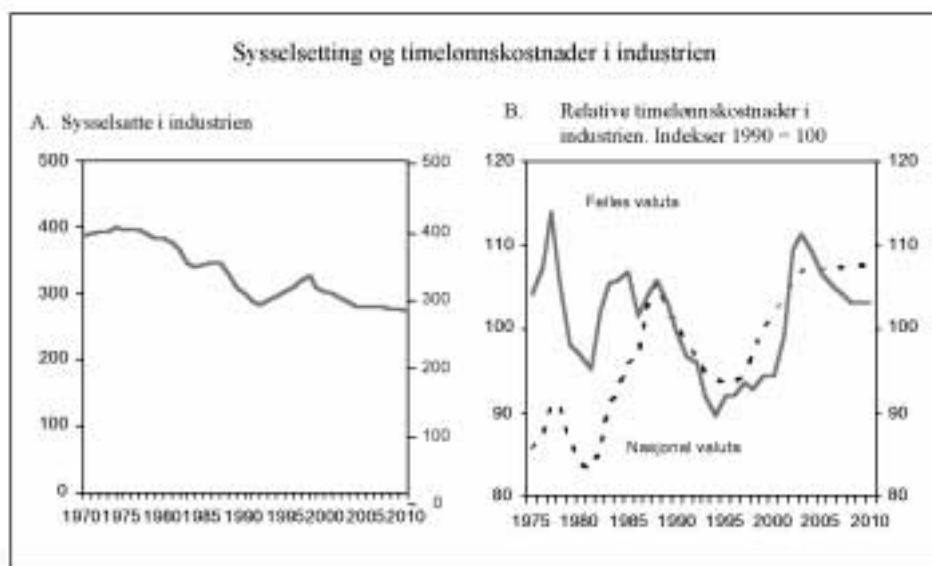
figur 1 omtrent her

I tråd med dette viser våre beregninger at en balansert utvikling i norsk økonomi innebærer en moderat reduksjon i industrisyssetningen fremover, på 26 000 personer i perioden 2001 – 2010, se figur 2. Hovedparten av dette er en

Figur 1. Utviklingen i overskuddet på Statsbudsjettet og driftsregnskapet overfor utlandet, 1990 - 2050. Prosent av BNP

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet

Figur 2. Utviklingen i relative lønnskostnader og sysselsettingen

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet

trendmessig nedgang, og bare en mindre del skyldes økt bruk av oljepenger. Målt på årlig basis er reduksjonen om lag 1 pst., dvs. bare noe høyere enn den årlige reduksjonen på 0,8 pst. gjennom perioden 1970-2001.

Det er naturligvis stor usikkerhet knyttet til anslaget på en reduksjon på 26 000 sysselsatte. Anslaget bygger på de premisser som ligger i basisforløpet, først og fremst at lønnskostnadsveksten kommer betydelig ned (til 4,3 pst. per år i beregningene), og at kronen

svekkes. Basisforløpet er dermed ikke noen prognose, men gir heller et uttrykk for de næringsomstillinger som kan finne sted langs en balansert bane. Dersom forutsetningene for banen svikter, er det grunn til å regne med et mer negativt forløp. I tillegg vil strukturelle endringer, som f.eks. økt integrasjon mellom Øst- og Vest-Europa og lavere terskel for å flytte produksjon ut av landet, ikke være fanget opp av modellapparatet (som er estimert vha. historiske data). Dette innebærer en ri-

siko for at reduksjonen i industrisysselsettingen blir større enn vi har anslått.

figur 2 omtrent her

En viktig premis i basisforløpet er som nevnt at konkurranseevnen forbedres betydelig i forhold til dagens nivå, ved at kronen svekkes tilbake til det gjennomsnittlige nivået i 2001 (som med dagens forhold mellom de viktigste valutaene vil tilsvare 8,30 mot euro). Resepten for at dette skal skje er at lav lønnsvekst skal gi grunnlag for betydelig rentenedgang, som igjen fører til svekket kronkurs. Også her er det betydelig usikkerhet. Som påpekt i rapportens kapittel 5, viser internasjonale erfaringer at sentralbanken ikke kan styre valutakursen i et regime med flytende kurs. På den annen side er det også klart at dersom lønnsveksten kommer tilstrekkelig ned, uten at kronen svekkes, så vil inflasjonen bli lavere enn målsettingen om 2,5 pst. Dersom en slik situasjon skulle vare over lengre tid, ville det innebære at pengepolitikken systematisk bommet på sin inflasjonsmålsetting, noe som heller ikke virker sannsynlig som et vedvarende utfall. Samlet gir det derfor grunn til å tro at lav lønnsvekst over tid vil bidra til en betydelig kronesvekkelse, selv om en også må regne med betydelige svingninger på kort sikt.

En viktig forutsetning for at kronen skal svekkes er at Petroleumsfondet også i fremtiden plasseres i utlandet. Utvalget argumenterer for at dersom deler av Petroleumsfondet plasseres i Norge, vil dette øke etterspørselen etter norske kroner, og dermed bidra til å styrke kronen og svekke vår konkurranseevne. Videre sier utvalget at en fremtidig pensjonsreform må innrettes slik at oljeinntektene fortsatt plasseres i utenlandske fordringer, slik at en unngår utilsiktede og negative effekter på konkurranseevnen.

Utvalget har også gjennomført en rekke virkningsberegninger som belyser konsekvensene av å endre sentrale forutsetninger for beregningene, blant annet endret innfasing av oljepenger, økt arbeidstilbud, økt privat sparing, og økt produktivitet i offentlig sektor. Disse beregningene er gjennomført ved hjelp av to ulike modeller, MODAG og MSG, som bygger på ulike forutset-

ninger. I MODAG tas det hensyn til at økt samlet etterspørsel vil føre til økt samlet sysselsetting og redusert arbeidsledighet, noe som er rimelige antagelser i en normal eller svak konjunktursituasjon. I MSG forutsettes det at produksjonsressursene på ethvert tidspunkt er fullt utnyttet, slik at endringer i samlet etterspørsel ikke påvirker samlet sysselsetting. Denne antagelsen er rimelig i en høykonjunktur.

I basisforløpet er innfasingen av oljeinntekter jevnt fordelt på skattelettelser og økt offentlig konsum, men i mandatet blir utvalget bedt om å se på virkningene av en annen fordeling. Dersom innfasingen av oljeinntekter brukes til økt offentlig konsum, blir sysselsettingen i industrien i følge våre anslag redusert med ytterligere 3 700 (MODAG) til 5000 (MSG) personer i forhold til basisforløpet. Dersom innfasingen brukes til reduserte skatter, blir reduksjonen i industrisysselsettingen mindre enn i basisforløpet, med hhv. 1 500 (MODAG) og 5000 (MSG) personer. Årsaken til forskjellen er at sammenlignet med skattelette gir økt offentlig konsum sterkere økning i innenlandsk etterspørsel og kostnadsnivå, bl.a. fordi det offentlige i større grad retter sin etterspørsel mot innenlandske produsenter enn det privat sektor gjør.

Enkelte kommentatorer har tolket dette resultatet dit hen at utvalget går inn for å bruke oljeinntektene til å redusere skattene, og ikke øke offentlig konsum. Dette er ikke riktig. Utvalget har ikke drøftet valget mellom skattelette og økt offentlig konsum, blant annet fordi dette valget lå utenfor vårt mandat. Etter mitt skjønn er dette valget først og fremst et politisk valg – hva ønsker en å bruke pengene til – og ikke et valg en kan gjøre på et rent faglig grunnlag.

Om behovet for tiltak for å styrke konkurranseutsatt sektor og omstillingsevnen i norsk økonomi

I mandatet bes utvalget vurdere om det er behov for tiltak – og ikke hvilke tiltak, og utvalget har derfor ikke gått detaljert inn på ulike politikkområder som er blitt belyst i en rekke tidligere offentlige utvalg. Utvalget peker på at de omstillinger som følger av innfasing

av oljeinntektene i en balansert bane ikke er store i forhold til de omstillingene som næringslivet uansett må igjennom. Sammenlignet med empiriske studier som viser årlig tap og nyskaping av arbeidsplasser på 10 – 15 pst. er den årlige reduksjonen i industrisysselsettingen i basisforløpet på 1 pst. ikke stor.

Samtidig sier utvalget at dersom reduksjonen i sysselsettingen i konkurranseutsatt sektor går for fort og blir for stor, slik at konkurranseutsatt sektor må bygges opp igjen på et senere, vil dette kunne innebære betydelige ekstra kostnader og ubalanser for økonomien samlet sett. Dersom kompetansmiljøer i en bransje forsvinner, kan det være vanskelig å bygge opp bransjen senere, selv om rammebetingelsene ellers legges til rette for dette.

Utvalget konkluderer med at en bør satse på tiltak for å styrke konkurranseutsatt sektor som ikke skaper uheldige vridninger mellom ulike bransjer og bedrifter. Det viktigste bidraget er som nevnt over at lønnsveksten kommer ned, slik at renten reduseres og dermed bidrar til at kronekursen svekkes. Videre advarer utvalget mot en systematisk sterkere økning i bruken av oljeinntekter enn det som følger av handlingsregelen, blant annet fordi dette kan forhindre videre lettelsler i pengepolitikken.

Avslutning

Som nevnt innledningsvis ble utvalget nedsatt på bakgrunn av at lønnsveksten gjennom flere år har vært for høy, noe som har bidratt til høy rente og sterk krone, slik at konkurranseutsatt sektor har kommet i en meget vanskelig situasjon. Nå er utfordringen å reversere dette, ved å få lønnsveksten ned, slik at renten senkes, kronen svekkes, og endelige at konkurranseevnen forbedres. Det er imidlertid flere vanskelige punkter. Innen konkurranseutsatt sektor bør insentivene til lønnsmoderasjon være mer enn sterke nok, men det kan være mer usikkert innen andre deler av arbeidslivet. Også utviklingen i kronekursen er usikker, selv om videre rentereduksjoner bør bidra til at kronen svekkes. Ikke minst er det usikkerhet knyttet til om utflyttingen av industrien nå går raskere enn det våre beregninger

tilsier. Her er det lite empirisk erfaringsgrunnlag å bygge på, men skulle utflyttingen gå raskere blir det desto viktigere at konkurranseevnen forbedres raskt.

Hva er verdien av en offentlig utredning som denne? For det første kan den bidra til økt kunnskap om viktige økonomiske forhold og sammenhenger i Norge. Belysningen av den geografiske variasjonen i lønnsforskjellen mellom privat og offentlig sektor er kanskje et slikt punkt. For det andre, og trolig viktigere, er at utredningen kan bidra til en felles virkelighetsforståelse, i og med at representanter for partene i arbeidslivet har deltatt i arbeidet, og dermed står bak drøftingen i rapporten. F.eks. bør vår drøfting av samspillet mellom lønnsdannelse og pengepolitikk – der vi peker på at for høy lønnsvekst vil bli møtt med økt rente - gjøre det vanskeligere for arbeidslivets parter å bruke høy rente som et argument for lønnsmessig kompensasjon. Forhåpentligvis vil økt forståelse øke sannsynligheten for gode løsninger blir valgt. Som nevnt over tyder internasjonale sammenligninger at koordinert lønnsfastsettelse er gunstig for arbeidsledigheten, og vår utredning tar sikte på å videreføre og styrke den koordinerte lønnsfastsettelsen.

Noter:

- * Takk til Are Forbord, Arent Skjæveland og Steinar Strøm for nyttige merknader til et tidligere utkast.
- ² Utredningen er på 120 sider, pluss vedlegg, men sammendragkapitlet på 18 sider gir en oversikt over våre viktigste konklusjoner og vurderinger.